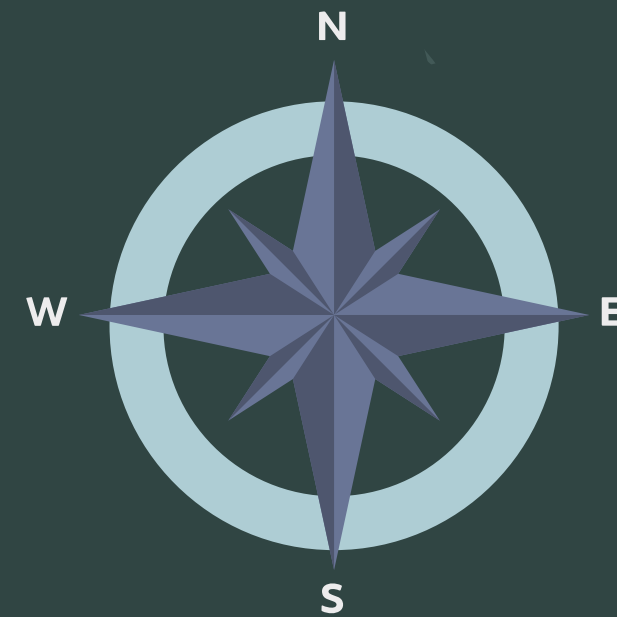

PSB-406

กลยุทธ์และวิธีการใน การกำหนดนโยบาย สาธารณะ

Strategies and Method Public Policy Formulation

อาจารย์ วรภัทร พึ่งพงศ์
Worapat.jr@outlook.com

ขอบเขตการบรรยาย

1

นโยบายสาธารณะ
คืออะไร

2

เหตุใดจำเป็นต้อง
ศึกษานโยบาย
สาธารณะ

3

หลักการวิเคราะห์
นโยบายสาธารณะ

4

กระบวนการกำหนด
นโยบายสาธารณะ

5

การกำหนดนโยบาย
สาธารณะ

6

การตัดสินใจ หรือ
เลือกนโยบาย
สาธารณะ

7

การนำนโยบาย
ไปปฏิบัติใช้

8

การประเมินผลนโยบาย และ
ทิศทางอนาคตของการ
ออกแบบนโยบายสาธารณะ

การวัดผลการเรียนรู้ในรายวิชานี้

การสอบย่อย (Quiz)

- สอบทั้งหมด 3 ครั้ง ครั้งละ 10 คะแนน
- รวมคะแนนสอบทั้งหมด = 30 คะแนน

สอบกลางภาค

= 20 คะแนน

สอบปลายภาค

= 30 คะแนน

งานมอบหมาย (รายงาน/สรุปประเด็นสำคัญ)

= 20 คะแนน

หมวดที่ 1: นโยบายสาธารณะคืออะไร

สวัสดีทุกคนครับ ขอต้อนรับเข้าสู่การเรียนรู้ในรายวิชา กลยุทธ์และวิธีการในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่จะทำให้พวกเราได้เรียนรู้เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ ตั้งแต่ความหมาย ความสำคัญ ตลอดจนกระบวนการออกแบบนโยบายสาธารณะ นอกจากนี้ยังรวมถึงความท้าทายในอนาคตที่นักกำหนดนโยบายสาธารณะจะต้องประสบเจอและปรับตัวให้ทันตามกระแสบริบทโลก

สำหรับในหมวดที่ 1 นี้ ผมจะพาทุกคนมารู้จักความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ และประเภทของนโยบายสาธารณะก่อนว่าเป็นอย่างไร ซึ่งการเริ่มต้นสร้างความเข้าใจจากรากฐานย่อมถือเป็นการเริ่มต้นที่ดี ที่จะทำให้เรามองภาพของนโยบายสาธารณะได้ชัดเจนตั้งแต่แรก

ความหมายของนโยบายสาธารณะ

คำว่า 'นโยบายสาธารณะ' มีการนิยามความหมายจากทัศนะของนักวิชาการหลากหลายคน ทั้งต่างประเทศและไทย เช่น กลุ่มนักวิชาการต่างประเทศ ได้แก่ ...

- Thomas R. Dye (1984) กล่าวว่า "นโยบายสาธารณะ หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ"

- William Greenwood กล่าวว่า "นโยบายสาธารณะ หมายถึง การตัดสินใจขั้นต้นของรัฐบาลเพื่อว่าแนวทางกว้างๆ สำหรับเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินงานของหน่วยงานไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้"

ความหมายของนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

- James Anderson (1994) กล่าวว่า "นโยบายสาธารณะ หมายถึง กิจกรรมที่รัฐกระทำเกี่ยวพันกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเจตนา เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ความยากจน การผูกขาด เป็นต้น"
- Ira Sharkansky (1970) กล่าวว่า "นโยบายสาธารณะ หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่รัฐบาลกระทำ เช่น บริการสาธารณะ การควบคุมกิจกรรมของบุคคล หรือ ธุรกิจของเอกชน เป็นต้น"
- Harold Lasswell & Abraham Kaplan กล่าวว่า "นโยบายสาธารณะ หมายถึง แผนหรือโครงการที่กำหนดขึ้น อันประกอบด้วยเป้าหมาย คุณค่า และการปฏิบัติงานต่างๆ"

ความหมายของนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

- David Easton (1953) กล่าวว่า "นโยบายสาธารณะ หมายถึง การจัดสรรและแจกแจงคุณค่า (Values) ต่างๆ ของสังคมโดยชอบด้วยกฎหมายและเป็นไปเพื่อสังคมส่วนรวม"
- Carl J. Friedrich (1963) กล่าวว่า "นโยบาย คือ ข้อเสนอสำหรับแนวทางการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อรัฐบาล ภายในสภาพแวดล้อมแบบหนึ่ง ที่ประกอบด้วยปัญหา อุปสรรค และโอกาส"
- Charles O. Jones (1963) กล่าวว่า "นโยบายสาธารณะ หมายถึง แผนหรือโครงการที่กำหนดขึ้น อันประกอบด้วยเป้าหมาย คุณค่า และการปฏิบัติงานต่างๆ"

ความหมายของนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

ในส่วนของกลุ่มนักวิชาการไทย ได้แก่

- ทินพันธุ์ นาคะตะ กล่าวว่า "นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทาง หรือ โครงการที่สำคัญๆ ซึ่งรัฐบาลจะต้องจัดให้มีขึ้น ด้วยการกำหนดเป้าหมายและวิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุสิ่งที่ต้องการ"
- อมร รักษาสัตย์ ให้ความหมายว่า "นโยบาย คือ ความคิดของรัฐบาลที่ว่าจะทำอะไรหรือไม่อย่างไร เพียงใด เมื่อใด โดยจะมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ (1) การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องกระทำ (2) การกำหนดแนวทางใหม่ๆ และ (3) การกำหนดการสนับสนุนต่างๆ"

ความหมายของนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

- กุลธน ธนาพงศธร กล่าวว่า "นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางกว้างๆ ที่รัฐบาลหนึ่งๆ ได้กำหนดล่วงหน้า เพื่อเป็นหนทางชี้้นำให้มีการกระทำต่างๆ เกิดขึ้นตามมา เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้"
- ศุภชัย ยาวะประภาฯ ได้ให้คำนิยามนโยบายสาธารณะไว้ว่า "เป็นแนวทางดำเนินกิจการของรัฐบาล ซึ่งรวมถึงกิจการที่ผ่านมาในอดีต กิจการที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และกิจการที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต"
- ปกรณ์ ปรียากูร กล่าวว่า "นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติงานของรัฐบาล หรือโครงการที่สำคัญ ซึ่งรัฐบาลจะต้องจัดให้มีขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายและวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุสิ่งดังกล่าว"

ความหมายของนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

- กวี รัชชชชช กล่าวว่่า นโยบายมีความหมาย 2 ลักษณะที่มี ความสัมพันธ์กัน (1) มีความหมายถึงกิจกรรม (2) มีความหมายในฐานะที่เป็นศาสตร์ โดยทั้ง 2 ลักษณะจะมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ นโยบายสาธารณะในฐานะที่เป็นศาสตร์จะทำการศึกษาจากนโยบายสาธารณะที่เป็นกิจกรรมแล้วนำมาสะสมกันเป็นความรู้ หรือ เป็นวิชา เพื่อประโยชน์ในการศึกษาที่จะได้ทำให้การกำหนดนโยบายในฐานะที่เป็นกิจกรรม บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป
- สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ กล่าวว่่า นโยบายสาธารณะจะต้องเป็นกิจกรรม ที่กระทำโดยรัฐบาล การตัดสินใจเลือกที่จะกระทำของรัฐบาลต้องคำนึงถึงคุณค่าของสังคมเป็นเกณฑ์โดยมุ่งที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นหลัก

ความหมายของนโยบายสาธารณะ (จบ)

จากความหมายที่ได้ทราบมาทั้งหมดนั้น สามารถนำมาสรุปได้ 2 ทักษะ ได้แก่

- ในความหมายที่กว้าง หมายถึง การเตรียมการออกนโยบายของนักบริหาร เพื่อแก้ปัญหา หรือ เป็นการทำที่รัฐบาลตัดสินใจและพูดว่าจะทำอะไรบ้างเกี่ยวกับปัญหาที่รับรู้ว่าจะเกิดขึ้น
- ในความหมายที่แคบ 'การกำหนดนโยบายสาธารณะ ก็คือการตัดสินใจนโยบาย'

** เช่นนั้นแล้ว การกำหนดนโยบายสาธารณะ จึงเป็นกระบวนการทางการเมือง เป็นการต่อสู้กันของกลุ่มต่างๆ มีความสลับซับซ้อน ไม่เป็นระเบียบ

ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ

1. นโยบายเป็นหลักเกณฑ์ บรรทัดฐาน สำหรับวางแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้
2. นโยบายเป็นจุดหมายที่นำไปสู่การสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศ
3. นโยบายเป็นสิ่งที่แสดงถึงความแน่นอนชัดเจนในการทำงาน
4. นโยบายเป็นเครื่องมือไปสู่ภาวะการมีเอกภาพ หรือ เอกรูปของการดำเนินงานรัฐบาล

ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

5. นโยบายเป็นกลไกที่ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง
6. นโยบายเป็นกระบวนการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีเหตุมีผล
7. นโยบายเป็นเครื่องมือของรัฐในการแก้ไขปัญหา สอดคล้องต่อความต้องการของประชาชน
8. นโยบายเป็นเครื่องมือที่จะช่วยสร้างความเป็นธรรมในสังคม
9. นโยบายช่วยเป็นกรอบในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ

ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ (จบ)

นอกจากความสำคัญที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ นโยบายสาธารณะยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกลุ่มบุคคล หรือ องค์กร ที่มีสถานะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ...

- ความสำคัญต่อประชาชน (แก้ไขปัญหา ป้องกัน และพัฒนา)
- ความสำคัญต่อนักการเมือง (การจัดสรรคุณค่าทางสังคม)
- ความสำคัญต่อนักบริหาร (คุณภาพผลผลิตจากนโยบาย ทั้งด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล)
- ความสำคัญต่อนักวิชาการ (การศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลผลิตจากนโยบาย)

ลักษณะของนโยบายสาธารณะที่ดี

1. นโยบายสาธารณะต้องมีความชัดเจน
2. นโยบายสาธารณะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมและความต้องการของสังคม
3. นโยบายสาธารณะต้องสนองเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติได้ดี มีเป้าหมายที่เด่นชัด
4. นโยบายสาธารณะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะ
5. นโยบายที่ดีจะต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร

ลักษณะของนโยบายสาธารณะที่ดี (ต่อ)

6. นโยบายที่ดีจะต้องมีการดำเนินงานโดยการกำหนดกลวิธี และจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมแก่การดำเนินงาน
7. นโยบายที่ดีจะต้องสอดคล้องกับปัจจัยภายนอกองค์กร
8. นโยบายที่ดีควรกำหนดขึ้นเพื่อสนอง หรือ ส่งผลประโยชน์ให้กับบุคคลโดยส่วนรวม
9. นโยบายที่ดีจะต้องเป็นถ้อยคำ หรือ ข้อความที่กะทัดรัดใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย
10. นโยบายที่ดีจะต้องมีขอบเขต และระยะเวลาในการใช้

ลักษณะของนโยบายสาธารณะที่ดี (จบ)

11. นโยบายที่ดีจะต้องเป็นศูนย์ประสานงานของหน่วยงานต่างๆ

12. นโยบายที่ดีจะต้องกำหนดขึ้นโดยให้คลุมไปถึงสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ประเภทของนโยบายสาธารณะ

- (1) จำแนกประเภทของนโยบายโดยเนื้อหาสาระ
- (2) จำแนกประเภทนโยบายของรัฐโดยการแก้ไขปัญหาต่างๆ
- (3) จำแนกประเภทตามผลของนโยบาย

(1) จำแนกประเภทของนโยบายตามเนื้อหาสาระ

- นโยบายที่เป็นกฎเกณฑ์ หรือ ข้อบังคับ (Regulative Policy)
- นโยบายการกระจายบริการของรัฐ (Distributive Policy)
- นโยบายเพื่อการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสม หรือ การจัดสรรทรัพยากรเสียใหม่ (Re-distributive Policy)
- นโยบายเพื่อการลงทุน (Capitalization Policy)
- นโยบายเพื่อจริยธรรม (Ethical Policy)

(2) จำแนกประเภทนโยบายของรัฐโดยการแก้ไขปัญหา

- นโยบายทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Policy)
- นโยบายทางด้านการศึกษา (Education Policy)
- นโยบายทางด้านสังคม (Social Policy)
- นโยบายทางด้านการเมืองและการป้องกันประเทศ (Political & Defence Policy)
- นโยบายใหญ่ๆ เช่น นโยบายประชานิยม เป็นต้น

(3) จำแนกประเภทตามผลของนโยบาย

- นโยบายสาธารณะ (Public Policy)
- ผลิตผลของนโยบาย (Policy Outputs)
- ผลกระทบของนโยบาย (Policy Impacts)

จบหมวดที่ 1

สรุปเนื้อหาในหมวดที่ 1

หมวดที่ 2: เหตุใดจำเป็นที่ต้องศึกษานโยบายสาธารณะ

สำหรับในหมวดที่ 2 เราจะได้รู้ถึงความจำเป็นที่ต้องศึกษานโยบายสาธารณะ โดยเราจะเริ่มต้นด้วยการย้อนกลับไปศึกษาถึงการวิวัฒนาการและขอบข่ายการศึกษานโยบายสาธารณะ รวมถึงบริบทของนโยบายสาธารณะและความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายสาธารณะกับศาสตร์ต่างๆ นอกจากนี้วิธีการศึกษานโยบายสาธารณะก็เป็นอีกหัวข้อที่สำคัญต่อการที่เราจะสามารถนำมาปรับใช้เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์นโยบายสาธารณะได้อย่างถ่องแท้ยิ่งขึ้น

วิวัฒนาการและขอบข่ายการศึกษานโยบายสาธารณะ

- การเริ่มต้นศึกษาโยบายสาธารณะ

>> เริ่มตั้งแต่มนุษย์เริ่มรวมกันเป็นกลุ่มสังคม เมื่ออยู่รวมกันแล้วจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกา ข้อบังคับต่างๆ

- นโยบายสาธารณะในระยะแรก

>> ไม่จำเป็นต้องจารึกไว้เป็นตัวอักษร และสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือ ยกเลิกได้ง่ายๆ

>> เป็นแนวทางของผู้ปกครองของสังคม ที่มุ่งหวังจะปกครองประชาชนในสังคมสมัยนั้น

เหตุที่นักวิชาการสนใจศึกษานโยบายสาธารณะเกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่

- อิทธิพลความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของ John Maynard Keynes (จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์)
- ในช่วงทศวรรษ 1960 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้มีการนำระบบงบประมาณแบบ PPBS (Planning - Programming - Budgeting System)
- การเรียกร้องของนักรัฐศาสตร์และนักรัฐประศาสนศาสตร์กลุ่มหนึ่งให้เพื่อนนักวิชาการด้วยกัน หันมาศึกษาถึงพฤติกรรมต่างๆ ของรัฐบาลในการกำหนดนโยบาย

จุดมุ่งหมายของการศึกษาดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

(1) มุ่งให้นักรัฐประศาสนศาสตร์มีความรู้ (Knowledge)

(2) มุ่งให้นักรัฐประศาสนศาสตร์มีทักษะ (Skills)

(3) เป็นการมุ่งให้นักรัฐประศาสนศาสตร์ มีความผูกพันกับค่านิยมสาธารณะ (Public Interest Values)

ขอบข่ายของการศึกษาสาขาวิชานโยบายสาธารณะ

- สาขาวิชารัฐศาสตร์
- สาขาวิชานิติศาสตร์
- สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
- สาขาจิตวิทยา
- สาขาวิชาสังคมวิทยา - มานุษยวิทยา - อาชญาวิทยา
- สาขาวิชาปรัชญา
- สาขาวิชาสถิติ
- สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

1. วิธีการศึกษานโยบายสาธารณะในเชิงพรรณนา

- การศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาของตัวนโยบาย (Policy Content)
- การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการนโยบาย (Policy Process)
- การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดนโยบาย (Policy Determinants)
- การศึกษาเกี่ยวกับผลลัพธ์ หรือ ผลกระทบของตัวนโยบาย (Policy Outcomes / Impact)

จากวิธีการศึกษาทั้ง 4 แนวทาง สามารถจัดกลุ่มประเด็นการศึกษาได้เป็น 2 แนวทางใหญ่ๆ ดังนี้
แนวทางที่ 1: แนวทางเกี่ยวกับกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Public Policy Making Process)

แนวทางที่ 2: แนวทางเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบของนโยบายสาธารณะ (Cause and Impact Relationships)

2. วิธีการศึกษานโยบายสาธารณะในแนวทางนโยบายศาสตร์

การศึกษานโยบายสาธารณะตามแนวทางนี้ จะเน้นการพัฒนา และสั่งสมองค์ความรู้เพื่อสร้าง 'ศาสตร์' ของนโยบายสาธารณะ ซึ่งจะให้กฎเกณฑ์ที่สามารถใช้ได้ทั่วไป ไม่ว่าจะ เป็นนโยบายประเภทใด กฎเกณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมา จะเน้นการนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการนโยบายสาธารณะในทางปฏิบัติ เป็นสำคัญ

3. วิธีการศึกษานโยบายสาธารณะในแนวทางวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis Approach)

การศึกษาวิเคราะห์นโยบายสาธารณะตามแนวทางนี้ เป็นแนวทางที่นักรัฐประศาสนศาสตร์ โดยเฉพาะนักรัฐประศาสนศาสตร์รุ่นใหม่นิยม จุดเด่นของแนวทางนี้ คือ มุ่งศึกษาโดยเน้นการวิเคราะห์นโยบายโดยทั่วไป ไม่เน้นการพิจารณาเป็นรายกรณี และมักเน้นการนำเอาระเบียบวิธีการ เทคนิค และวิธีวิเคราะห์ของศาสตร์หลายแขนงมาประยุกต์ใช้

ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์นโยบายสาธารณะแนวทางการวิเคราะห์นโยบาย จึงหมายถึงการศึกษาแนวความคิด เทคนิค และวิธีการวิเคราะห์นโยบาย เพื่อช่วยให้การวิเคราะห์ และการตัดสินใจเลือกทางเลือกในการกำหนดนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลมากที่สุด

4. วิธีการศึกษานโยบายสาธารณะในเชิงเสนอแนะ (Prescriptive Approach)

ได้รับอิทธิพลจากวิทยาการจัดการสมัยใหม่ ซึ่งเป็นรูปแบบการศึกษาวิจัยเพื่อหาความรู้ในกระบวนการนโยบาย หรือ ตอบคำถามว่านโยบายควรจะถูกกำหนดอย่างไร โดยอาจจะเป็นในลักษณะต่างๆ คือ

- การให้สารสนเทศสำหรับการกำหนดนโยบาย
- การให้การสนับสนุนนโยบาย (Policy Advocacy)

5. วิธีการศึกษานโยบายสาธารณะในแนวอธิบายนโยบายสาธารณะ

การศึกษานโยบายสาธารณะตามแนวทางนี้เป็นแนวทางที่นักรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่นิยม
แนวทางนี้เป็นแนวทางแรกๆ ที่ใช้ศึกษานโยบายสาธารณะจุดเด่นของการศึกษาตาม
แนวนี้ คือ การศึกษานโยบายสาธารณะเป็นเรื่องๆ เป็นรายกรณีไป มีลักษณะเป็น
กรณีศึกษา คือ นักวิชาการที่ใช้แนวทางนี้ศึกษาจะหยิบยกนโยบายใดนโยบายหนึ่งขึ้น
มาวิเคราะห์อย่างละเอียด

จบหมวดที่ 2

สรุปเนื้อหาในหมวดที่ 2

หมวดที่ 3: การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ Part 1

สำหรับในหมวดที่ 3 Part 1 จะว่าด้วยเรื่องของการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะคืออะไร และจำเป็นต้องอาศัยตัวแบบ หรือ แบบจำลองทางความคิด ที่อยู่ในรูปของแผนภาพ ซึ่งจำเป็นต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ เพื่อให้เห็นข้อมูลเชิงลึกในแต่ละแง่มุมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ

คือ ขั้นตอนที่เราได้จำแนกและประเมินทางเลือกของนโยบาย หรือ แผนงานที่เราต้องดำเนินการ หรือ แก้ไขปัญหาต่างๆ โดยแบ่งเป็น 6 ขั้นตอน

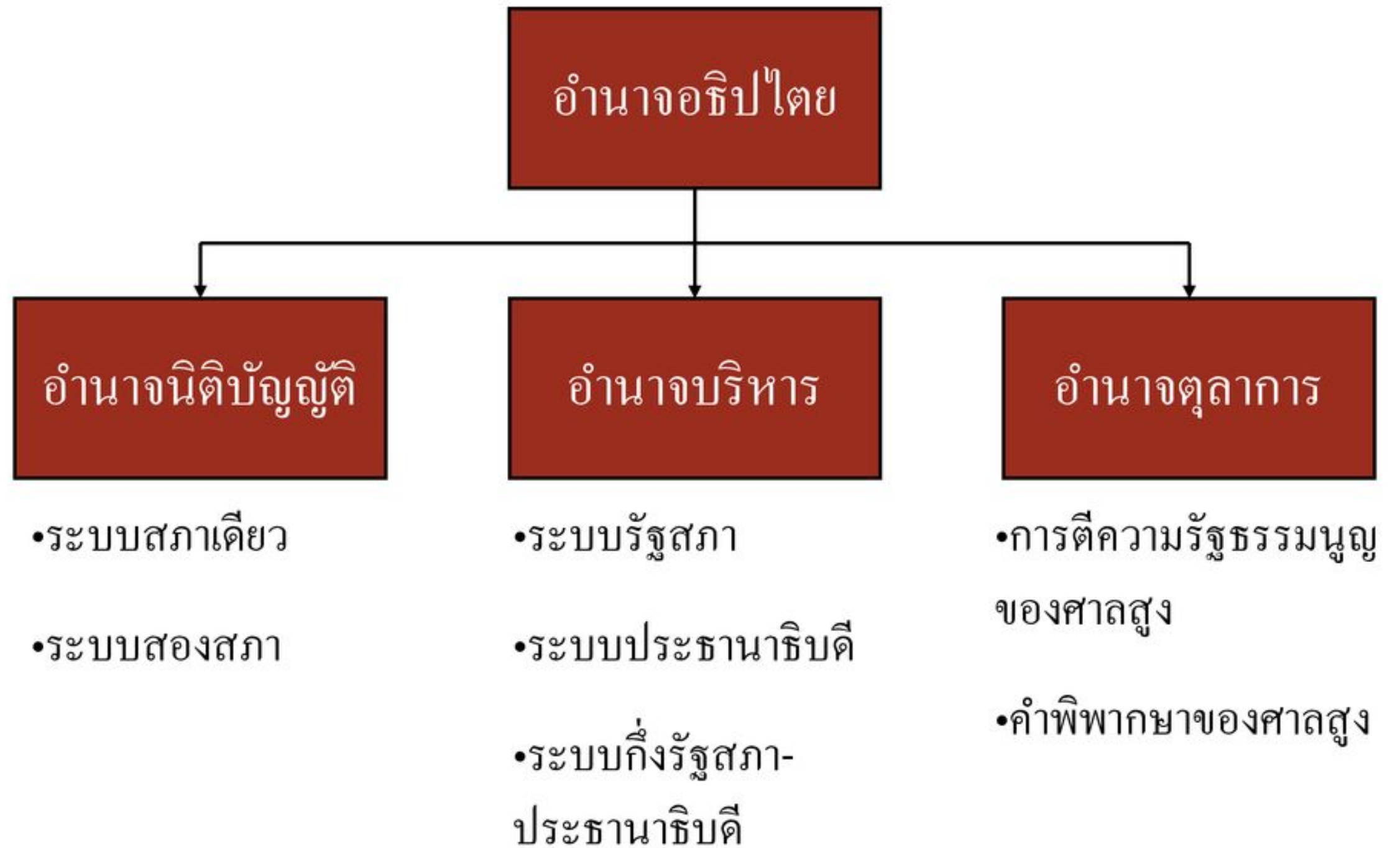
1. ยืนยันและกำหนดรายละเอียดของปัญหา
2. กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินเพื่อเปรียบเทียบวาระหว่างทางเลือกต่างๆ หลักเกณฑ์ต่างๆ
3. กำหนดทางเลือกของนโยบาย ควรดำเนินการขั้นตอนที่ 1 และที่ 2 ให้เสร็จเรียบร้อยก่อน
4. ประเมินทางเลือกของนโยบายการประมวลทางเลือกต่างๆ ไปเป็นยุทธศาสตร์เป็นขั้นตอนต่อไป
5. แสดงและสร้างความแตกต่างระหว่างทางเลือกของนโยบาย
6. ติดตามนโยบายที่นำปฏิบัติเพื่อยืนยันถึงความต่อเนื่องและสรุปว่านโยบายก่อให้เกิดผลกระทบ หรือ แก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมหรือไม่

ตัวแบบสำหรับวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ

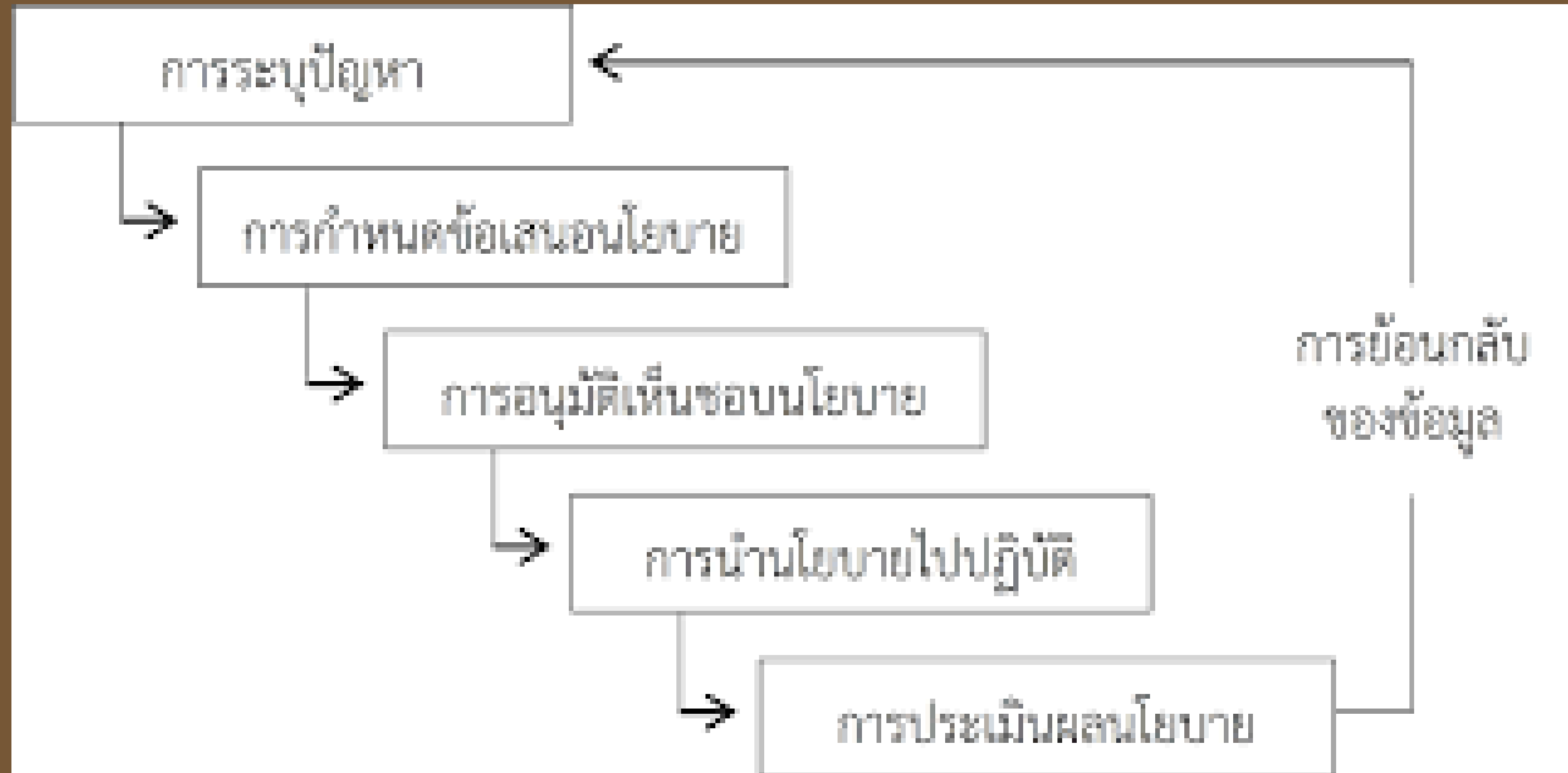
ตัวแบบ คือ สัญลักษณ์ที่ใช้จำลองข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระบบ เป็นแผนภาพที่แสดงให้เห็นในแต่ละมุมมองของตัวแบบ กล่าวคือ ตัวแบบที่เขียนขึ้นจากข้อกำหนดความต้องการของระบบ สะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่การทำงานของระบบด้านต่างๆ และจะถูกนำไปใช้ในระยะการออกแบบต่อไป

1. ตัวแบบสถาบัน

ตัวแบบสถาบัน (INSTITUTIONAL MODEL)

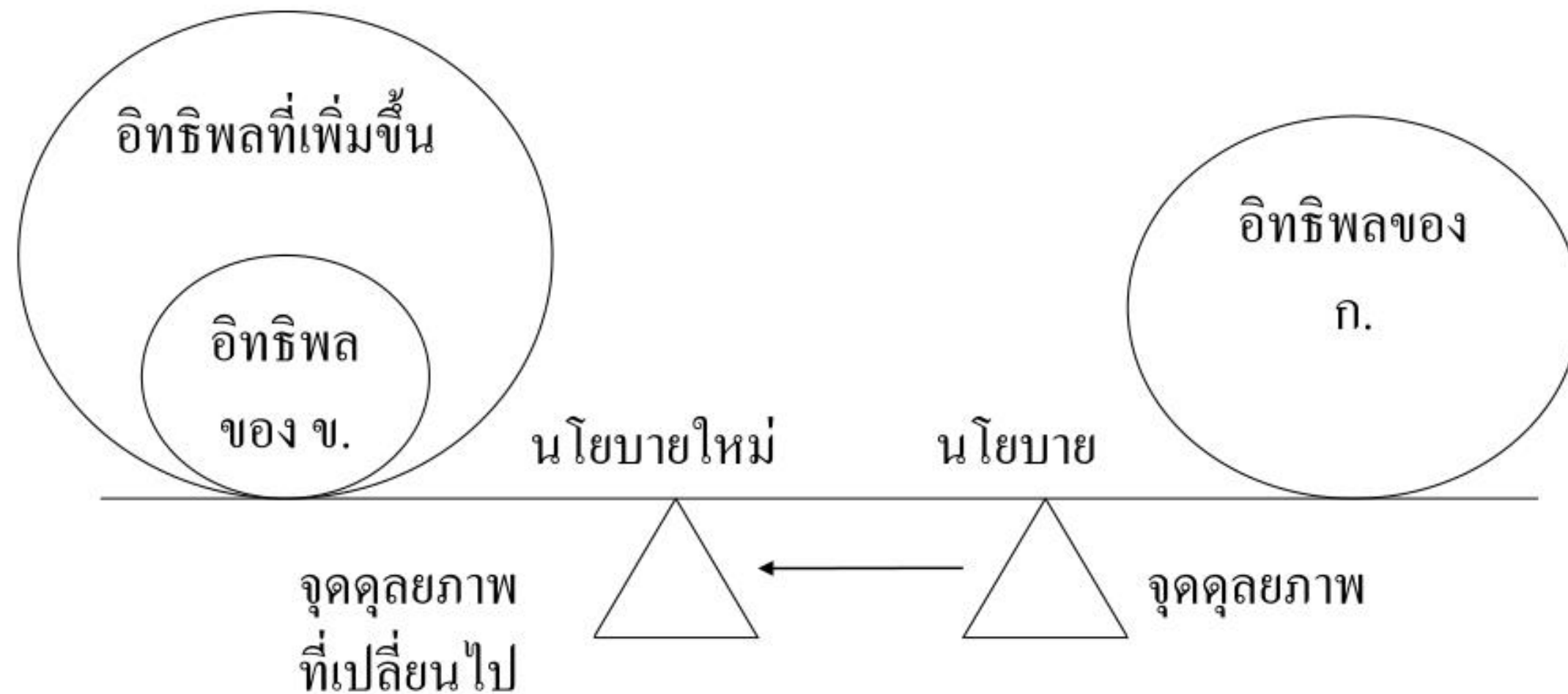
2. ตัวแบบกระบวนการ (Process Model)

3. ตัวแบบกลุ่ม (Group Model)

แสดงการเปลี่ยนแปลงของของจุดศูนย์กลางในตัวแบบวิเคราะห์ตัว
แบบนโยบายสาธารณะตามทฤษฎีกลุ่ม

การเปลี่ยนแปลงของอิทธิพลสัมพัทธ์

จุดหมวดที่ 3

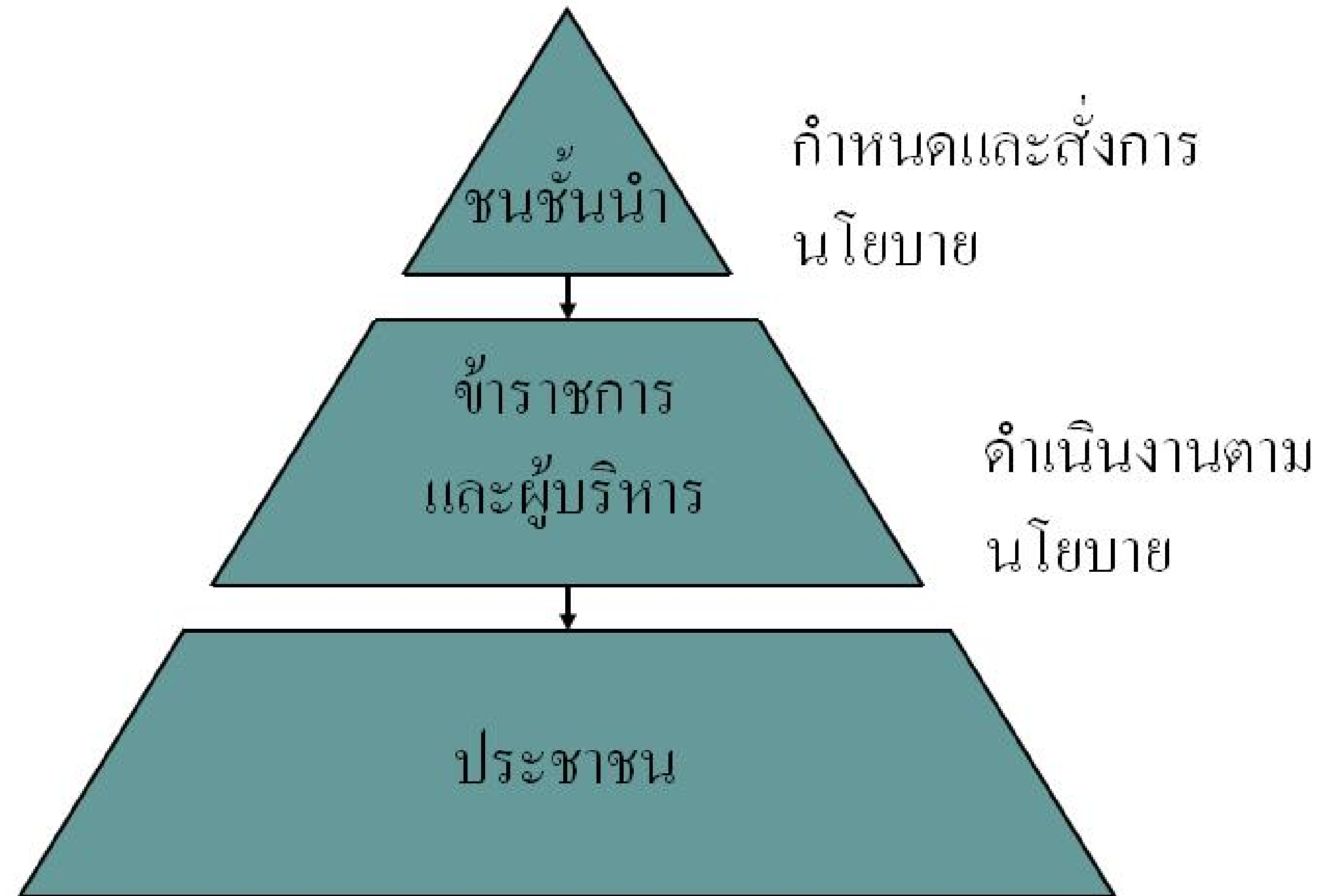
ไม่มีสรุป

หมวดที่ 4: การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ Part 2

สำหรับในหมวดที่ 4 Part 2 จะว่าด้วยเรื่องของตัวแบบ หรือ แบบจำลองทางความคิด ที่อยู่ในรูปของแผนภาพ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ เพื่อให้เห็นข้อมูลเชิงลึกในแต่ละแง่มุมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในส่วนที่เหลือจาก Part 1

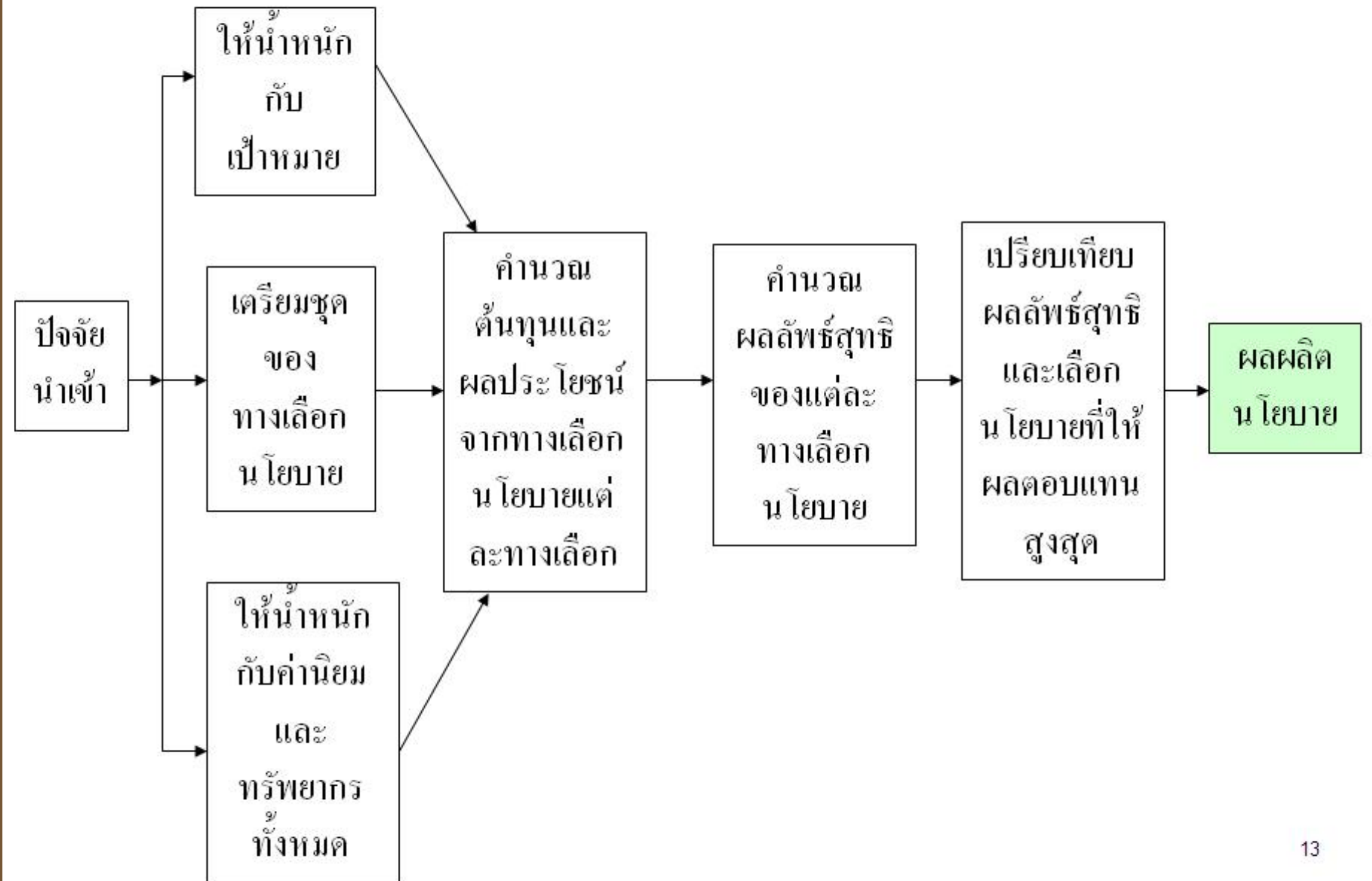
4. ตัวแบบผู้นำ

ตัวแบบชนชั้นนำ (Elite Model)

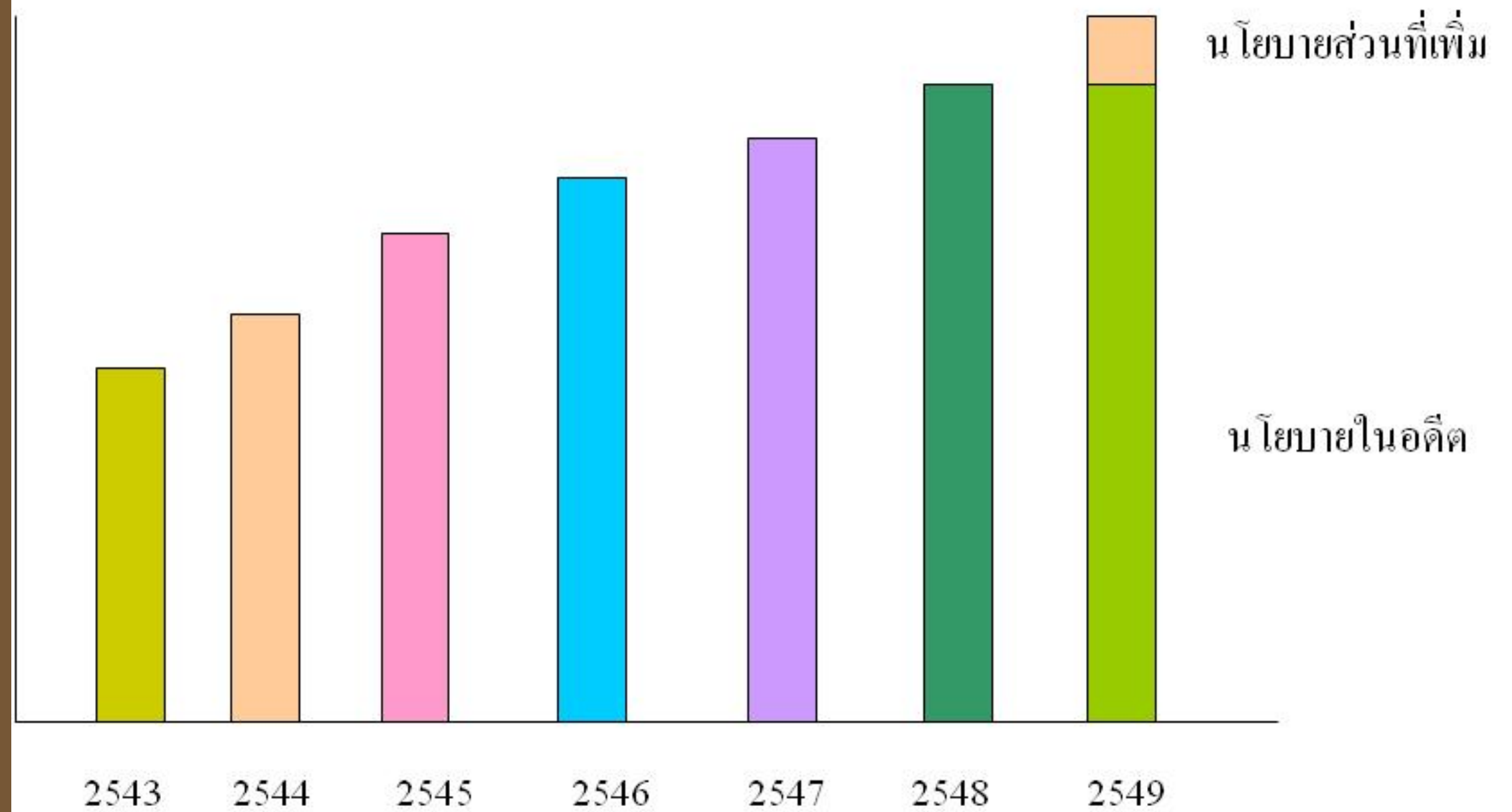
5. ตัวแบบมีเหตุผล

ตัวแบบเหตุผล (Rational Model)

6. ตัวแบบส่วนเพิ่ม

ตัวแบบส่วนเพิ่ม (Incremental Model)

7. ตัวแบบทฤษฎีเกม

ตัวแบบทฤษฎีเกม (Game Theory Model)

เกมขี้อวด (Chicken Game)

ผู้เล่น ก.

ทางเลือก (จับตรง) ก.1   ทางเลือก (จับหลบ) ก.2

ผู้เล่น ข.

ทางเลือก ข.1
(จับตรง)

ทางเลือก ข.2
(จับหลบ)

ก -10	ก -5
ข -10	ข +5
ก +5	ก -1
ข -5	ข -1

จุดหมวดที่ 4

สรุปเนื้อหาในหมวดที่ 3 และ 4

หมวดที่ 5: กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ

สำหรับในหมวดที่ 5 จะเริ่มต้นพาทุกคนได้ไปเรียนรู้ในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อให้ได้ทราบว่าหน้าที่รัฐมีนโยบายสาธารณะออกมาบังคับใช้ในประเทศ มีจุดเริ่มต้นและกระบวนการคิดและกลไกการผลิตนโยบายอย่างไร

องค์ประกอบของนโยบายสาธารณะ

ประกอบด้วย

1. การก่อตัวของนโยบาย (Policy formation) เกิดอะไรขึ้นบ้าง
2. การกำหนดนโยบาย (Policy formulation) มีแนวทางอย่างไรบ้าง
3. การตัดสินใจเลือกนโยบาย (Policy Decision) จะเลือกแนวทางใดดี
4. การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy implementation) จะนำแนวทางที่ได้ไปดำเนินการอย่างไร
5. การประเมินผลนโยบาย (Policy evaluation) การดำเนินการตามแนวทางได้ผลหรือไม่

การก่อตัวของนโยบาย (Policy formation)

การศึกษาการก่อรูปนโยบายต้องเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ลักษณะสภาพของปัญหา สาธารณะให้ชัดเจน เพื่อให้มั่นใจว่าปัญหาที่กำลังปรากฏอยู่นั้นเป็นปัญหาอะไร เกิดขึ้นกับคนกลุ่มใด และมีผลกระทบต่อสังคมอย่างไร (คนส่วนใหญ่ หรือ คนส่วนน้อย) รวมทั้งต้องการความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาแค่ไหน และประชาชนในสังคมต้องการให้แก้ไขปัญหานั้นอย่างไร ถ้าไม่แก้ไขจะเกิดผลอย่างไร และถ้ารัฐบาลเข้าไปแก้ไขใครจะเป็นผู้ได้ และเสียประโยชน์จากผลกระทบที่เกิดจากการแก้ไขตรงตามที่คาดหวังหรือไม่ ใครเป็นเป็นผู้รับผิดชอบในการนำไปปฏิบัติ ต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง การระบุปัญหาที่ชัดเจน จะเป็นพื้นฐานในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา

การก่อตัวของนโยบาย (Policy formation) (ต่อ)

เราจึงสามารถแบ่งประเด็นการศึกษาการก่อตัวของประเด็นปัญหา เป็น 6 ส่วน ได้แก่

1. ความสำคัญของการก่อตัวของประเด็นปัญหาสาธารณะ
2. กระบวนการก่อตัวของประเด็นปัญหา
3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวของประเด็นปัญหาสาธารณะ
4. วิธีการก่อตัวของประเด็นปัญหาสาธารณะ
5. ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการก่อตัวของประเด็นปัญหาสาธารณะ
6. องค์การที่ทำหน้าที่ก่อตัวประเด็นปัญหาสาธารณะ

1. ความสำคัญของการก่อตัวของประเด็นปัญหาสาธารณะ

- ก่อให้เกิดผลผลิตเป็นนโยบาย
- มีศักยภาพมากขึ้นขึ้นอยู่กับช่วงเวลา
- มีทั้งวิธีที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- ใช้ทุนมากในการหาเทคนิคต่างๆ ประเมินทางเลือกนโยบาย
- มีศักยภาพมากขึ้นขึ้นอยู่กับวิธีการ

2. กระบวนการก่อตัวของประเด็นปัญหา

ประเด็นปัญหาหนึ่งๆ ถูกนำเข้าสู่วาระนโยบายได้อย่างไร และด้วยเหตุผลใด ประเด็นปัญหาบางประเด็นถูกนำเข้าสู่วาระนโยบายทั้งๆ ที่ไม่ใช่ประเด็นปัญหานโยบายเลย หรือ บางประเด็นปัญหาถูกนำเข้าสู่วาระแล้ว แต่กลับไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร จนนำมาบรรจุเป็นวาระหนึ่งที่ต้องมีการพิจารณาเพื่อกำหนดเป็นนโยบาย ทั้งนี้ เป็นเพราะวาระนโยบายมีหลายประเภท และแต่ละวาระมีระดับความสำคัญแตกต่างกัน ประเด็นปัญหาที่ก่อตัวขึ้นจนนำเข้าสู่การวาระของนโยบายได้ ควรมีลักษณะที่สำคัญอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

- 1) ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นประจำทุกปี
- 2) ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ
- 3) ประเด็นปัญหาที่ได้รับการทบทวนใหม่
- 4) ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วขยายผลเป็นภาวะวิกฤต
- 5) ประเด็นปัญหาเฉพาะด้าน
- 6) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความรู้สึกร
- 7) ประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อเมืองเป็นลำดับกว้าง
- 8) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจและความชอบธรรมในสังคม
- 9) ประเด็นปัญหาร่วมสมัย เป็นที่รับรู้กันในสังคม

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวของประเด็นปัญหาสาธารณะ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวของประเด็นปัญหา หมายถึง สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้ประเด็นปัญหานั้นโดยนโยบายก่อตัวขึ้นปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่

1. ความสำคัญของรัฐบาลในคาดคะเนปัญหาและโอกาสต่างๆ
2. ความสามารถในการระบุปัญหา
3. ช่องทางที่ประเด็นปัญหาเข้าสู่วาระของนโยบาย
4. การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาจำนวนมาก
5. จำนวนประเด็นปัญหาที่เข้าสู่ระบบการเมือง

4. วิธีการก่อตัวของประเด็นปัญหาสาธารณะ

ประเด็นปัญหาสาธารณะ สภาพแวดล้อม และโครงสร้างขององค์การภาครัฐมีลักษณะซับซ้อน ทำให้การวิเคราะห์วรรณกรรม เป็นสิ่งจำเป็นในการพิจารณาประเด็นปัญหาและโอกาส เพื่อนำมากำหนดนโยบายสาธารณะ วิธีการในการพิจารณาประเด็นปัญหานั้น ได้แก่

1. การพิจารณาประเด็นปัญหาทางอ้อม (Undirect viewing)
2. การพิจารณาประเด็นปัญหาแบบมีเงื่อนไข (Conditioned viewing)
3. การค้นหาประเด็นปัญหาแบบไม่เป็นทางการ (Infomal search)
4. การค้นหาประเด็นปัญหาแบบเป็นทางการ (Formal search)

5. ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการก่อตัวของประเด็นปัญหาสาธารณะ

ในการค้นหาประเด็นปัญหา จำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ผู้ใช้บริการ หรือ ผู้รับบริการ มีการเปลี่ยนแปลงไป
2. ปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ หรือ ที่ต้องการได้รับการทบทวนใหม่
3. ทางแก้ไขปัญหาที่ค้นพบใหม่
4. ข้อมูลด้านสังคมและตัวชี้วัดด้านสังคม
5. เทคนิคแบบคาดคะเนเชิงตัดสินใจ

6. องค์การที่ทำหน้าที่ก่อตัวประเด็นปัญหาสาธารณะ

1. โดยทั่วไปเป็นภารกิจของหน่วยงานฝ่ายปฏิบัติในกรม / กอง หรือ
แผนก

2. ควรให้ความสนใจในข้อมูลจากหน่วยงานนอกภาครัฐ >> หากรัฐบาลจัด
เก็บเองอาจมีการเสริมแต่งข้อมูล

การกลั่นกรองประเด็นปัญหา

เมื่อได้มีการระบุประเด็นปัญหานั้นโดย นาย ผู้กำหนดนโยบายอาจมอบหมายให้หน่วยงานใดในองค์การ หรือ สังคม ทำหน้าที่วิเคราะห์ประเด็นปัญหา ผู้ทำหน้าที่กลั่นกรองประเด็นนโยบายควรเข้าใจประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. วิธีการกลั่นกรองประเด็นปัญหา
2. การกลั่นกรองประเด็นปัญหาหน่วยงาน
3. เกณฑ์ที่ใช้พิจารณาการกลั่นกรองประเด็นปัญหา
4. กระบวนการกลั่นกรองประเด็นปัญหา

1. วิธีการกลั่นกรองประเด็นปัญหา

หมายถึง กระบวนการคัดเลือกประเด็นปัญหา ที่จะนำมากำหนดขอบเขตของประเด็นปัญหानโยบายของหน่วยงานในระดับต่างๆ การกลั่นกรองประเด็นปัญหานโยบายอาจดำเนินการได้ 3 วิธี ดังนี้

1. แบบสมเหตุสมผล (Rational)
2. แบบไม่มีระเบียบ (Muddling through)
3. แบบผสม (Mixed scanning)

2. การกลั่นกรองประเด็นปัญหาหน่วยงาน

การกลั่นกรองประเด็นปัญหา ไม่ใช่หน้าที่ของฝ่ายวางแผนกลางเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ประเด็นปัญหาต่างๆ จำนวนมาก จะถูกส่งเข้ามาให้หน่วยงานที่ ทำหน้าที่กลั่นกรองประเด็นปัญหา วิธีการสำหรับการกลั่นกรองประเด็น ปัญหาของหน่วยงานหนึ่งๆ อาจแบ่งเป็น 4 วิธี ได้แก่

1. การเรียงลำดับการพิจารณาประเด็นปัญหาที่เข้ามาก่อนหลัง
2. การพิจารณาประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก
3. ควรปรึกษามุคคสภภายนอก หรือ ฝ่ายวางแผน
4. ใช้ตรวจสอบรายการของลักษณะประเด็นปัญหาเป็นเกณฑ์

3. เกณฑ์ที่ใช้พิจารณากลับกรองประเด็นปัญหา

1. เกณฑ์บริบทของประเด็นปัญหา

- เวลาที่ใช้วิเคราะห์ประเด็นปัญหา
- ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเมือง
- ประเด็นปัญหามักถูกกำหนดสถานะที่แน่นอนไว้อย่างล่วงหน้า
- ประเด็นปัญหาที่มีความเป็นศูนย์กลาง

4. เกณฑ์ที่ใช้พิจารณากลับกรองประเด็นปัญหา (ต่อ)

2. เกณฑ์ลักษณะของประเด็นปัญหา

- ประเด็นปัญหาที่แก้ไขได้ยาก ควรนำมาวิเคราะห์
- มีความเห็นพ้องต้องกันในประเด็นปัญหา
- ประเด็นปัญหาที่มีความซับซ้อน
- ประเด็นปัญหาที่มีความไม่แน่นอนสูงในหลายๆ แง่มุม
- ประเด็นปัญหาที่มีค่านิยมแฝงอยู่

4. เกณฑ์ที่ใช้พิจารณากลับกรองประเด็นปัญหา (จบ)

3. เกณฑ์ผลกระทบของประเด็นปัญหา

- อาจต้องให้ยุติโครงการ / กิจกรรมที่ทำอยู่
- ประชาชนจำนวนมากได้รับผลกระทบจากประเด็นปัญหา
- กลุ่มที่ได้รับผลกระทบมีความสำคัญ และมีการจัดองค์การของกลุ่มเป็นอย่างดี
- ผลกระทบมีความสำคัญต่อกลุ่ม แม้กลุ่มจะมีขนาดเล็ก
- ผลกระทบขยายขอบเขตออกไปกระทบประเด็นปัญหาอื่น / ต่อหน่วยงานอื่น / ต่อระบบสังคมทั้งหมด
- ผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนทางเลือกการดำเนินงานหน่วยงาน / องค์การ

วิธีนิยามประเด็นปัญหา

- 1 บุคคลซึ่งทำหน้าที่นิยามประเด็นปัญหา และเหตุผลของการนิยามประเด็นปัญหา
- 2 ประเด็นปัญหาที่แท้จริง และประเด็นปัญหาที่ได้นำไปดำเนินการแก้ไข
- 3 ความเห็นพ้องกันกับประเด็นปัญหา
- 4 ช่วงเวลาของการนิยามประเด็นปัญหา
- 5 กรอบของนโยบาย หรือ ข้อสมมติฐานเบื้องต้น สำหรับนิยามประเด็นปัญหา
- 6 ข้อสมมติฐานเบื้องต้นของนโยบาย
- 7 การพิจารณาประเด็นปัญหาที่เหมาะสม
- 8 โครงสร้างของประเด็นปัญหาที่เป็นเหตุเป็นผล
- 9 ปัญหาอาจจะได้รับการนิยามความหมายที่เฉพาะเจาะจง
- 10 ระยะเวลา และวิธีการทบทวนประเด็นปัญหา

จบหมวดที่ 5

สรุปเนื้อหาในหมวดที่ 5

หมวดที่ 6: การกำหนดนโยบายสาธารณะ

สำหรับในหมวดที่ 6 จะพาทุกคนได้ไปเรียนรู้ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ กระบวนการคิด และกลไกการผลิตออกมาเป็นนโยบายสาธารณะได้อย่างไร

การกำหนดนโยบายสาธารณะ

จัดว่าเป็นขั้นตอนที่ 2 ของกระบวนการนโยบาย ซึ่งการกำหนดนโยบายถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้น ซึ่งจะก่อให้เกิดพฤติกรรมการเมือง และการบริหารอื่นๆ ตามมา กำหนดนโยบายสาธารณะในปัจจุบันมิใช่เป็นภารกิจผูกขาดที่เป็นของรัฐโดยเฉพาะ

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ประกอบด้วย ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ และองค์กรอิสระต่างๆ

การกำหนดนโยบาย ต้องศึกษาในเรื่องของตัวแสดงในกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Actors) และตัวแบบเพื่อการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ (Model)

ตัวแสดงในระบบการนโยบายสาธารณะ

- ตัวแสดงในภาครัฐ

เช่น ฝ่ายบริหาร/คณะรัฐมนตรี, ฝ่ายนิติบัญญัติ, ข้าราชการ เป็นต้น

- ตัวแสดงในภาคประชาสังคม

เช่น กลุ่มผลประโยชน์ท้องถิ่น, กลุ่มศาสนา, สถาบันวิจัย, สื่อสารมวลชน เป็นต้น

- ตัวแสดงในระบบระหว่างประเทศ

เช่น องค์กรระหว่างประเทศ ได้แก่ AEC, UN รวมถึงองค์กรไม่แสวงหากำไร (NGO) เป็นต้น

ตัวแบบในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (กล่าวไว้ในหมวด 3 & 4)

เราสามารถจัดกลุ่มของตัวแบบ ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1: กลุ่มที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยพยายามพรรณนา หรือ บรรยาย และอธิบายนโยบายมากกว่าเสนอมาตรการที่ดีกว่า ได้แก่

- ตัวแบบเชิงสถาบัน
- ตัวแบบชนชั้นนำ
- ตัวแบบกลุ่ม
- ตัวแบบระบบ

กลุ่มที่ 2: กลุ่มที่ให้ความสำคัญกับผลผลิตและผลกระทบของนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะความพยายามเสนอมาตรการที่ดีกว่าในการปรับปรุงเนื้อหาของนโยบายสาธารณะ ได้แก่

- ตัวแบบส่วนเพิ่ม

ตัวแบบในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (กล่าวไว้ในหมวด 3 & 4)

กลุ่มที่ 2: กลุ่มที่ให้ความสำคัญกับผลผลิตและผลกระทบของนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะความพยายามเสนอมาตรการที่ดีกว่าในการปรับปรุงเนื้อหาของนโยบายสาธารณะ ได้แก่

- ตัวแบบส่วนเพิ่ม
- ตัวแบบมีเหตุผล

โดยการกำหนดนโยบายมีขั้นตอน ดังนี้

1. การพัฒนาทางเลือกของนโยบาย
2. การประเมินทางเลือกของนโยบาย
3. การตัดสินใจทางเลือกเพื่อกำหนดนโยบาย
4. การประกาศใช้เป็นนโยบาย

การตัดสินใจเลือกนโยบาย (Policy Decision)

การเลือกนโยบาย หมายถึง การเลือกวิถีทาง หรือ แนวนโยบายที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามต้องการ อาจรวมถึงนโยบายเทคนิคและกลยุทธ์ต่างๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหาคือเป็น อย่างดีหลักจริยธรรม หรือ คุณธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อค่านิยมที่เป็นรากฐานสำคัญในการเลือก นโยบายการพิจารณาทางเลือกนโยบาย

1. ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ความสามารถในการบรรลุเป้าหมายของทางเลือก
2. ประสิทธิภาพ (Efficiency) ความสามารถในการผลิตผลผลิตโดยเปรียบเทียบจากต้นทุนความพอเพียง ความสามารถของการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากรที่มี
3. ความเป็นธรรม (Equity) การกระจายตัวของผลการดำเนินการตามทางเลือก
4. การตอบสนอง (Responsiveness) ความสามารถในการเติมเต็มความต้องการของประชาชนกลุ่มต่างๆ
5. การเหมาะสม (Appropriateness) การพิจารณาเชิงคุณค่าและความเป็นไปได้ในทางกลยุทธ์ในการตัดสินใจเลือกนโยบาย

การตัดสินใจเลือกนโยบาย (Policy Decision) (ต่อ)

6. การต่อรองปรับเป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกันให้ยอมรับร่วมกันโดยการเจรจาแลกเปลี่ยนให้รางวัลและประนีประนอม
7. การโน้มน้าว ความพยายามทำให้เชื่อ หรือ ยอมรับ และสนับสนุนด้วยความเต็มใจ
8. การสั่งการใช้อำนาจที่เหนือกว่าในการบังคับการตัดสินใจเสียงข้างมากการอาศัยการลงมติโดยใช้ความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่
9. จัดตามตีการยอมรับร่วมกันโดยปราศจากข้อโต้แย้ง

จบหมวดที่ 6

สรุปเนื้อหาในหมวดที่ 6

หมวดที่ 7: การนำนโยบายไปปฏิบัติ

สำหรับในหมวดที่ 7 จะพาทุกคนได้ไปเรียนรู้การนำนโยบาย
สาธารณะไปปฏิบัติใช้ ว่ามีแนวทาง กลไก และกระบวนการดำเนินงานขึ้น
ตอนนี้เป็นอย่างไร

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

หมายถึง การแปลงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในนโยบาย ซึ่งอาจเป็น กฎหมาย หรือ คำสั่งของรัฐบาล หรือ คณะรัฐมนตรีให้เป็นแนวทาง แผนงาน โครงการ กิจกรรมที่เป็นรูปธรรมประกอบด้วยการจัดหา ทรัพยากรต่างๆ เพื่อดำเนินการสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ การ วางแผนโครงการเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติแบบบนลงล่าง ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 2 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นตอนระดับมหภาค
2. ขั้นตอนระดับจุลภาค

ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (ต่อ)

- **ขั้นตอนระดับมหภาค**

กล่าวคือ รัฐบาลส่วนใหญ่มักเน้นรูปแบบรัฐบาลที่มีการใช้อำนาจอธิปไตยแบบรวมอำนาจ การนำนโยบายไปปฏิบัติจึงเป็นการรวมอำนาจไว้ที่หน่วยงานในระดับชาติ หรือ ระดับมหภาค ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ควบคุมการแปลงนโยบายให้เป็นแผนงาน โครงการ โดยใช้องค์การขนาดใหญ่ หรือ องค์การแบบราชการ ซึ่งมีการบังคับบัญชาหลายขั้นตอน แบ่งอำนาจลดหลั่นกันลงไป แต่การควบคุม และการตัดสินใจเด็ดขาดอยู่ที่หน่วยงานระดับชาติการแปลงนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ ระดับมหภาค ประกอบด้วย

ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (ต่อ)

- การแปลงนโยบายสู่การนำไปปฏิบัติใช้

ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (ต่อ)

- **ขั้นตอนระดับจุลภาค**

จะประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

- **ขั้นการระดมพลัง** เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานระดับท้องถิ่น จะดำเนินการใน 2 กิจกรรม คือ การพิจารณารับนโยบายและการแสวงหาความสนับสนุน นักวิชาการอย่าง คาร์ล อี เวน ฮอร์น ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัตินั้น จะต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ในท้องถิ่น

ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (ต่อ)

- **ขั้นการปฏิบัติ** เมื่อขั้นแรกมีการยอมรับ ขั้นตอนนี้จึงเป็นขั้นของการปฏิบัติจริง การสร้างความสำเร็จในขั้นนี้ ขึ้นอยู่กับการแสวงหาวิธีการในการปรับเปลี่ยนปฏิบัติงาน เพื่อปรับแผนงาน และ/หรือ โครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- **ขั้นการสร้างความเป็นปึกแผ่น ความต่อเนื่อง** ได้รับการยอมรับเป็นหน้าที่ประจำ ในการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่นโยบาย หรือ สร้างความต่อเนื่องในการปฏิบัติ งานตามนโยบายผู้บริหารต้องใช้แนวความคิดพัฒนาองค์การ การสร้างแรงจูงใจ การมีส่วนร่วม การจูงใจ ให้ปฏิบัติงานรู้สึกผูกพันและยอมรับโครงการ

ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (ต่อ)

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเชิงนโยบาย สามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการ (Preparation)
2. ขั้นตอนการกำหนดกรอบแนวคิด (Conceptualization)
3. การวิเคราะห์เชิงเทคนิค (Technical analysis)
4. การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ (Recommendation analysis)
5. การสื่อสารข้อเสนอแนะ (Communication)

ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (จบ)

ในทางตรงกันข้าม ปัญหาที่มักพบเจอในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่

1. ปัญหาทางด้านสมรรถนะในหลายปัจจัย เช่น บุคลากร เงินทุน เครื่องจักร วัสดุ ข้อมูลข่าวสาร เวลา (มีจำกัด) เทคโนโลยี เป็นต้น
2. ความสามารถในการควบคุมการวัดความก้าวหน้าและผลการปฏิบัติ
3. การไม่ให้ความร่วมมือ หรือ ต่อต้านทางบุคลากรในหน่วยงาน การประสานงานระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบกับองค์กรอื่นๆ
4. การไม่ให้ความสนับสนุนทางผู้เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการเมือง เงินทุน งบประมาณ แต่กลับสร้างอุปสรรคในแง่ของการต่อต้าน หรือ คัดค้านนโยบาย เช่น กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มการเมือง ข้าราชการ และสื่อมวลชน เป็นต้น

จุดหมวดที่ 7

สรุปเนื้อหาในหมวดที่ 7

หมวดที่ 8: การประเมินผลนโยบายสาธารณะ

สำหรับในหมวดที่ 8 จะพาทุกคนได้ไปเรียนรู้การประเมินผลนโยบายสาธารณะ ที่เป็นขั้นตอนสุดท้าย หลังจากมีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติใช้จริง ว่าการประเมินนั้นจำเป็นต้องมีแนวทาง กลไก และกระบวนการดำเนินขั้นตอนนี้เป็นอย่างไร

การประเมินผลนโยบายสาธารณะ

คือ เพื่อให้ทราบผลว่าการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติใช้นั้น เป็นไปตามเป้าหมาย หรือ วัตถุประสงค์หรือไม่

ในกรณีที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายจะได้มีการปรับแผน/แผนงาน/โครงการให้บรรลุเป้าหมาย หรือ วัตถุประสงค์มากขึ้น เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้รู้ว่าแผน/แผนงาน/โครงการนั้น ควรจะดำเนินการต่อไป หรือ ยุติ

การประเมินผลนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของการประเมินผลโครงการมักจะมีคำถามอยู่ตลอดเวลาว่า ประเมินผลเพื่ออะไร หรือ ประเมินผลไปทำไม ปฏิบัติงานตามโครงการแล้วไม่มีการประเมินผลไม่ได้หรือ

ตอบได้เลยว่าการบริหารแนวใหม่ หรือ การบริหารในระบบเปิด (Open System) นั้น ถือว่าการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินผลโครงการ มีดังนี้

การประเมินผลนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

1. เพื่อสนับสนุน หรือ ยกเลิก กล่าวคือ การประเมินผลจะเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจว่าจะยกเลิกโครงการ หรือ สนับสนุนให้มีการขยายผลต่อไป โดยเฉพาะการมีโครงการใหม่ๆ ยังมีได้จัดทำในรูปของโครงการทดลอง ซึ่งมีโอกาสจะผิดพลาด หรือ ล้มเหลวได้ง่าย ความล้มเหลวของโครงการจึงมิใช่ความล้มเหลวของผู้บริหารเสมอไป ดังนั้น ถ้าเราประเมินผลแล้ว พบว่าโครงการนั้นสำเร็จตามที่กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้ ก็ควรดำเนินการต่อไป แต่ถ้าประเมินผลแล้วโครงการนั้นมีปัญหา หรือ มีผลกระทบเชิงลบมากกว่า เราก็ควรยกเลิกไป

การประเมินผลนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

2. เพื่อทราบถึงความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามโครงการว่าเป็นไปตามที่กำหนด วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย หรือ กฎเกณฑ์ หรือ มาตรฐานที่กำหนดไว้เพียงใด

การประเมินผลนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

3. เพื่อปรับปรุงงาน ถ้าเรานำโครงการไปปฏิบัติแล้ว พบว่าบางโครงการไม่ได้เสียทั้งหมด แต่ก็ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกข้อ เราควรนำโครงการนั้นมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นโดยพิจารณาว่าโครงการนั้นบกพร่องในเรื่องใด

การประเมินผลนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

4. เพื่อศึกษาทางเลือก โดยปกติในการนำโครงการไปปฏิบัตินั้น ผู้บริหารโครงการจะพยายามแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุด จากทางเลือกอย่างน้อย 2 ทางเลือก ดังนั้น การประเมินผลจะเป็นการเปรียบเทียบทางเลือกก่อนที่จะตัดสินใจเลือกทางเลือกใดไปปฏิบัติ ทั้งนี้ ก็เพื่อลดความเสี่ยงให้น้อยลง

การประเมินผลนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

5. เพื่อขยายผลในการนำโครงการไปปฏิบัติ ถ้าเราไม่มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เราอาจจะไม่ทราบถึงความสำเร็จของโครงการ แต่ถ้าเราประเมินผลโครงการเป็นระยะสม่ำเสมอ ผลปรากฏว่าโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามที่วัตถุประสงค์กำหนด เราก็ควรจะขยายผลโครงการนั้นต่อไป แต่การขยายผลนั้นไม่ได้หมายความว่า จะขยายไปได้ทุกพื้นที่ การขยายผลต้องคำนึงถึงมิติของประชากร เวลา สถานที่ สถานการณ์ต่างๆ เช่น นโยบายปลูกพืชเมืองหนาวจะประสบความสำเร็จในพื้นที่ภาคเหนือ แต่ถ้าขยายผลไปยังภูมิภาคอื่น อาจจะไม่ได้ผลดีเสมอไป เพราะต้องคำนึงถึงลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เชื้อชาติ ค่านิยม ฯลฯ

ดังนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ สิ่งที่น่าไปในพื้นที่หนึ่งอาจได้ผลดี แต่นำไปขยายผลในพื้นที่หนึ่ง อาจไม่ได้ผล หรือ สิ่งที่เคยทำได้ผลดีในช่วงเวลาหนึ่งอาจจะไม่ได้ผลดีในอีกช่วงเวลาหนึ่ง

ประเภทของการประเมินผลนโยบายมี 2 ประเภท คือ

1. การประเมินเพื่อกำหนดนโยบาย (Formative Evaluation)
หมายถึง การประเมินก่อนการกำหนดนโยบาย ส่วนมากเป็นการประเมินความต้องการ หรือประเมินความเป็นไปได้ของนโยบายที่จะกำหนดขึ้น

ประเภทของการประเมินผลนโยบายมี 2 ประเภท คือ

2. การประเมินผลเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว (Summative Evaluation) หมายถึง การประเมินหลังนำนโยบายไปปฏิบัติในรูปของแผนกลยุทธ์ โดยมีการจัดทำโครงการตามแผนกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ การประเมินดังกล่าวเป็นการติดตามแผนกลยุทธ์ว่าสามารถทำได้ในระดับใด มีคุณค่าตัดสินได้ระดับไหน

เกณฑ์ที่นิยมใช้ในการประเมินผลนโยบาย

1. เกณฑ์การประเมินที่นำเสนอโดย OECD ของธนาคารโลก

- ประสิทธิภาพ (Effectiveness) บรรลุผลตามเป้าประสงค์หรือไม่
- ประสิทธิภาพ (Efficiency) ต้องใช้ความสามารถเท่าใดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
- ความพอเพียง Adequacy ต้องใช้ทรัพยากรเท่าใด จึงจะได้ผลลัพธ์ตรงตามวัตถุประสงค์
- ความเป็นธรรม (Equity) ผลที่ได้รับกระจายอย่างเป็นธรรมหรือไม่
- การตอบสนอง (Responsiveness) ผลลัพธ์สร้างความพึงพอใจให้กับกลุ่มต่าง ๆ ได้หรือไม่
- ความเหมาะสม (Appropriateness) ผลลัพธ์ที่ต้องการมีคุณค่าจริงหรือไม่

เกณฑ์ที่นิยมใช้ในการประเมินผลนโยบาย (ต่อ)

2. เกณฑ์ที่นำเสนอโดย Harvard Business School (Balance Score-card หรือ BSC) โดยมีมุมมอง 4 มิติ คือ มิติด้านการเงิน, ลูกค้า, กระบวนการภายใน และการเรียนรู้และการเจริญเติบโต

ซึ่งปัจจุบันหน่วยราชการไทยใช้กรอบนี้เป็นแนวทางในการกำหนดตัวชี้วัดในการประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน โดยมีมุมมอง 4 มิติ เช่นเดียวกัน ได้แก่ ประสิทธิภาพ, ประสิทธิภาพ, คุณภาพการให้บริการ และการพัฒนาองค์กร

เกณฑ์ที่นิยมใช้ในการประเมินผลนโยบาย (จบ)

3. แนวคิดในการประเมินแบบ CIPP Model เป็นการประเมินภาพรวมของโครงการ ตั้งแต่บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต (Context , Input , Process and product)

- **การประเมินด้านบริบท** เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องดำเนินการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

- **การประเมินปัจจัยนำเข้า** เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินการโครงการ

- **การประเมินกระบวนการ** เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น

- **การประเมินผลผลิต** เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้

จบหมวดที่ 8

สรุปเนื้อหาในหมวดที่ 8

หมวดที่ 9: ทิศทางอนาคตของการออกแบบนโยบายสาธารณะ

สำหรับในหมวดที่ 9 บทสรุปสุดท้ายที่จะชวนทุกคนได้คิดและวิเคราะห์ตามถึงแนวโน้มทิศทางอนาคตของการออกแบบนโยบายสาธารณะว่า นักกำหนดนโยบายสาธารณะที่ดี จะต้องเผชิญหน้ากับสภาวะ หรือ บริบทโลกใหม่ อย่างไร ภายหลังจากผ่านพ้นเหตุการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 และการมาถึงของยุคดิจิทัลที่จะแทรกแซงไปในทุกระบบ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชากรโลกไปจากเดิม

ทิศทางอนาคตของการออกแบบนโยบายสาธารณะ

ออกแบบนโยบาย ต่างจาก นโยบายที่เน้นการสร้างสรรค์ ตรงที่
ยอมรับว่าความรู้ของการวิเคราะห์นโยบายไม่จำเป็นต้องเป็นความจริง
เชิงประจักษ์

หลักของการออกแบบนโยบาย จึงเน้นการนำไปปฏิบัติโดยค่อยๆ
ปรับตัวมาเรื่อยๆจนนักวิชาการหลายคนเชื่อว่า จะเป็นแนวทางการศึกษา
นโยบายแนวใหม่ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

ทิศทางอนาคตของการออกแบบนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

- คำนึงถึงความสอดคล้องกับโลกของความเป็นจริง และการประยุกต์ใช้มากขึ้น
- พัฒนาจากนโยบายศาสตร์ไปเป็นการแสวงหาความรู้เชิงนโยบาย

ทิศทางอนาคตของการออกแบบนโยบายสาธารณะ (ต่อ)

- นโยบายศาสตร์ยุคหลังปฏิฐานนิยม

ประเด็น 1:

การวิจัยนโยบายสาธารณะไม่ได้ใช้วิธีการเชิงปริมาณอย่างเดียว แต่ถือว่าสามารถใช้วิธีการเชิงคุณภาพ

ประเด็น 2:

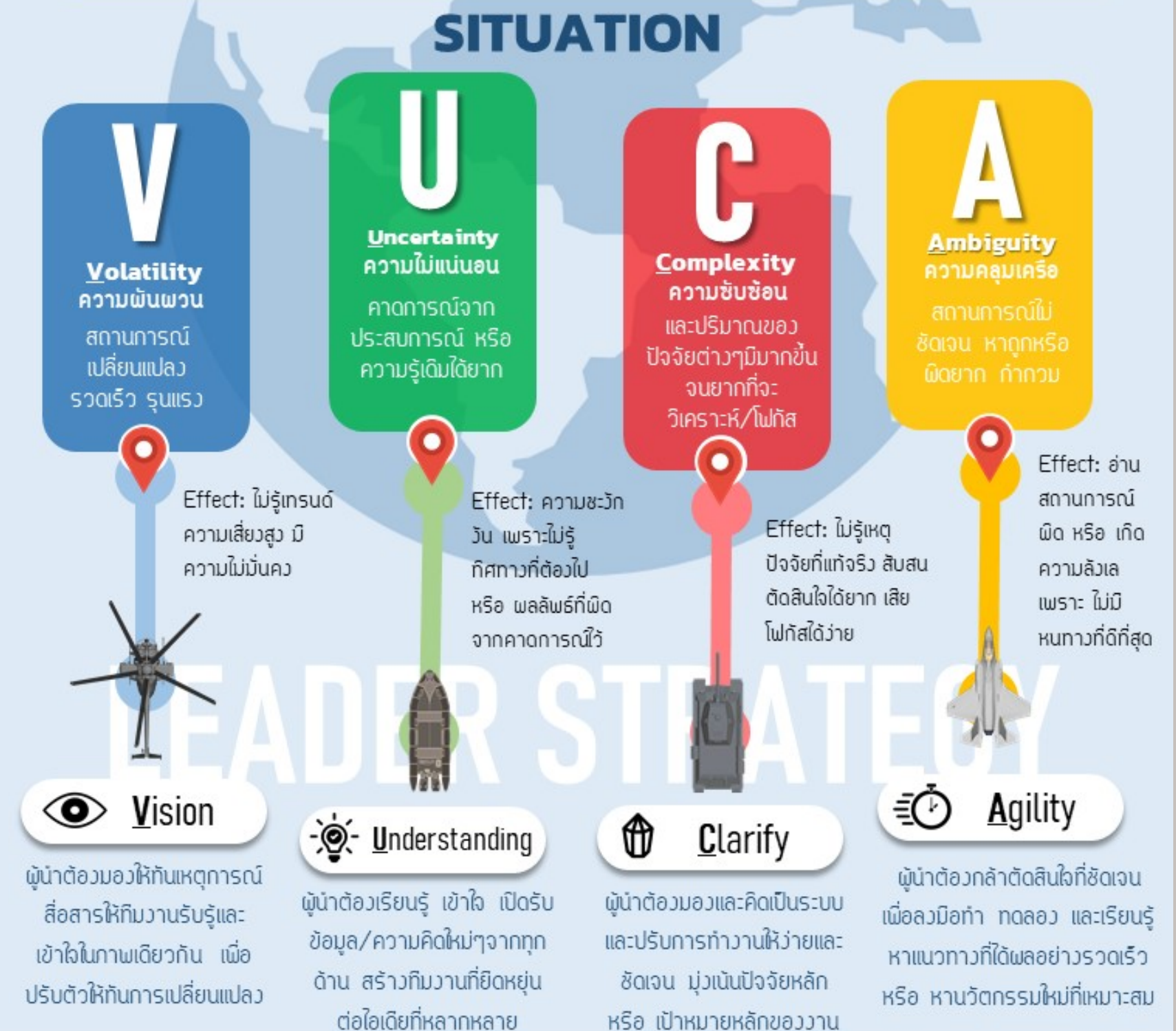
วิธีการศึกษาในยุคหลังปฏิฐานนิยมให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบาย

ทิศทางอนาคตของการ ออกแบบนโยบายสาธารณะ (จบ)

VUCA WORLD อยู่ยังไง? โลกใหม่ไร้ทิศทาง

โลกยุคใหม่ที่หมุนเร็ว หรือ “VUCA WORLD” เกิดขึ้นจากการปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงมีความเร็วสูงขึ้น จนยากที่จะคาดการณ์ได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับโลกในอนาคต แล้วผู้นำยุคใหม่ต้องทำอย่างไรดีล่ะ ?

รู้หรือไม่?

1. “VUCA World” เป็นศัพท์ทางทหาร ซึ่งกองทัพสหรัฐอเมริกาใช้เรียกสถานการณ์สงครามที่แอฟริกาและอิรักซึ่งเป็นสถานการณ์ที่คาดการณ์ได้ยาก ต่อมานำมาใช้อธิบายสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน
2. โลกเราเริ่มพัฒนาในช่วง 200 ปี หลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม แต่รวดเร็วที่สุดในช่วง 20 ปีล่าสุด

จุดหมวดที่ 9

สรุปเนื้อหาในหมวดที่ 9